

מאתר הגולה

מרשן ביתם של צריקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאותו מושבם היה בגולה ארה"ב והאיר פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

ב"ק ארמו"ר מטאהש זי"ע

עוברות והנהגות - עיניי אהבת ישראל

רבינו הרע"ף טללי חיזוק ועידוד לכל הבאים בצל קורתו במלוא חפניים, ובעת שציוה רבינו את ברכתו הטהורה בחיות נפלאה, לאותן הבאים בצל קורתו לשאול בעצתו ולקבל את ברכתו הק', ראו עליו בעליל איך שברכם בעינים עצימות, ודביקות גדולה, כאילו היה עומד אז בתפלה לפני ה'. ולא נח ולא שקט עד שהרגיש בנפשו שזכה לחזק את ידי האיש הזה שהגיע בצל קורתו, ואכן יצאו האנשים מצל קורתו בלב מלא שמחה, מנוחה ושלות הנפש.¹

אהבת נפש

פעם התאונן איזה בנש"ק לפני רבינו ז"ל שאין לו הצלחה במתפללים בבית מדרשו, ושאל את רבינו בטעמא דמלתא שאין לו כ"כ מתפללים כמו שיש לרבינו, וע"ז ענה לו רבינו ז"ל: "איך האב ליב יעדן איד אהבת נפש".

סגולה נפלאה

רבינו ז"ל אמר כמה פעמים בזה הלשון: "אז א איד איז אין א מצוקה, און מ'העלפט איהם ארויס, איז דאס די גרעסטע סגולה צו פועל'ן ישועות", ע"כ (מפי הר"ר ח"ג שליט"א, ששמעו כמה פעמים מפה קדשו).

רבינו ז"ל התבטא כמה פעמים בזה"ל: "קיינער האט נאך קיינמאל נישט געטוהן גארנישט פאר יענעם, ווייל וואס מ'טוט טוט מען פאר זיך אליינס" (אף אחד לא עשה שום דבר בשביל השני כי מה שעושים זה רק לטובתו האישית) (מפי הר"ר ח"ג שליט"א, ששמעו כמה פעמים מפה קדשו).

תלמידי הבעל שם טוב הק' זי"ע שמסרו את נפשם לעזור ליהודי אחר.

רבינו אמר פעם בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע בזה"ל: "אידען דארפען האבען אזויפיל גוטס אז פאר שוואילטאג זאלען זיי שטענדיג דאנקען און לויבען דעם אויבערשטען".

ואח"כ הרים רבינו את שתי ידיו הק' כלפי מעלה, וקרא אמר: "און דעמאלס וועסטו שוין זעהן ווי וואיל אידען וועלן זיין - און דעם דרך האב מיר אונז גענומען" (מפי הרה"ג ר' דוד שלמה יונגרייז שליט"א מקרית טאהש, ששמעו מפ"ק).

מדריגות נפלאות ע"י אהבת ישראל

איזה רב בנן של קדושים הפציר פעם ברבינו שיגיד לו באיזה כח נתעלה למדריגות גבוהות ונעלות, מאין דוגמתו, וע"ז ענה לו רבינו בזה"ל: "נאר דורך אהבת ישראל", ע"כ (מפי הרה"ח ר' דוד מאירוביץ נ"י, מוויליאמסבורג, ששמעו מפי אותו הרב).

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה
רבינו ז"ל היה תמיד בבחינת פושט צורה ולובש צורה באופן נפלא, דמצד אחד היה "ראשו מגיע השמימה" בדביקות נפלא בה', ומצד אחר ירד מן ההר אל העם והבין כל צורכי בני ישראל בבחי' "סולם מוצב ארצה", וקיבל את כל אדם בסבר פנים יפות ובצחלת פניו המאירים, והיה מוכן תמיד לשמוע זמן רב בסבלנות יתירה, מה שבלב כל אחד ואחד, כאילו אין לו בעולמו אלא ד' אמות של דאגת זה האיש בלבד.

אויסגיין פאר כלל ישראל

מה מאוד מתאים לתאר את רבינו ז"ל באימרא יאה מהרה"ק ר' יצחק מווארקא זי"ע עה"כ (במדבר כ"ז, ט"ו-י"ז) יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה "אשר יצא לפניהם" ואשר יבא לפניהם, וזלה"ק: "ער זאל אויסגיין פאר זיי", היינו שיסכים לצאת למסור את נפשו לפניהם (ספר מפי ספרים וסופרים, מהגה"ח ר' אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל [פ' פנחס אות ל"א]).

לא הסיח דעת לא מתפילין דמארי עלמא ולא מתפילין של ישראל

מה נמלצו לחכינו לקרוא על רבינו ז"ל את פירושו של הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע, דהנה מובא במסכת שבת (י"ב.) דחייב אדם למשמש בהתפילין בכל שעה ושעה מפני שאסור להסיח דעתו ממנו, והנה בתפילין דמארי עלמא, אמירא נעימה קביעא בקביעתא, "מי כעמך ישראל" (דהי"א י"ז כ"א), ובתפילין שמניחין ישראל כתיב "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" שהוא קבלת עול מלכות שמים, ועל ב' תפילין אלו סובב והולך אזהרת התורה שלא להסיח דעת ממנו, ויש לזכור לעולם ענין קבלת מלכות שמים יחדיו יהיו תמים באהבת ישראל שהן כתרין רעין דלא מתפרשין, ע"כ [ומובא בספה"ק על הפסוק (ישעי' נ"ד, ה) "ולקדוש ישראל כי פארך", דהכוונה בזה דקדושי ישראל נחשבין כקדושת התפילין הנקרא פארך].

וענין זה קיים רבינו במילואו בכל לבו ונפשו, שלא הסיח דעת מעולם לא מאהבת ה' ולא מאהבת ישראל, ואחו בזה בדרך

א. ובה מתרצין מאמר חז"ל שהאמוראים הק' לא הלכו ד' אמות בלא תפילין, ולכאורה קשה ע"ז דהרי מן הצורך לכל אדם לילך לפעמים לבית המרחץ וכדומה, במקום שאסור ליכנס בתפילין, אלא הכוונה בזה הוא כנ"ל שלא הסיחו דעתם מאהבת ה' ואהבת ישראל.

ב. מובא בספר מפי ספרים וסופרים להגה"צ ר' אליעזר דוד פריעדמאן זצ"ל (פ' וארא, אות מ"ח) דלאחר שנתמנה הרה"ק ר' יחיאל מאיר מאסטרטאווא זי"ע לנהוג באדמו"רות, והתחיל לקבל פתקאות, דבר שמנע ממנו ללמוד כבימי קדם, א"ל אחד שלא היה נמנה בין עדת החסידים הרי אתם גברא רבא ואיך יש לכם זמן לקבל פתקאות ולקרוא צרותיהם של ישראל, כשבשעות אלו תוכלו לעסוק בתורה.

השיב לו האדמו"ר מאסטרטאווא זי"ע בגודל גאונותו, אני אגלה לך מה זה גברא רבא, הנה איתא בגמרא (מכות כ"ב:) אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאילו בספר תורה כתיב ארבעים ואתו רבנן בצרו חדא, ולכאורה האם אין בתורה תקנות חז"ל אחרות שיוכיחו גדולת רבנו, אין זאת אלא שבזאת תבחן גדולתם, דיש ביכלתם ובכוחם להסיר מכה מעל יהודי.

סיפר הגה"צ ר' אברהם מנחם מענדל וואגשאל זצ"ל - האדמו"ר משינאווע: פעם אמר הרה"ק ר' חנה מקאלאשיץ זי"ע לפני תקיעת שופר בזה"ל: 'נאר מיט אהבת ישראל קען א איד אנקומען הויעך הויעך הויעך, ביז צום אין סוף ב"ה'. וזה היה הדרשת תקיעת שופר שלו, ואח"כ התחיל מיד באמירת מזמור 'למנצח לבני קרח מזמור'.

שיחות קודש

הרה"ק הר"ר מרדכי מטשערנאביל זי"ע סיפר, כי אביו הרה"ק בעל מאור עינים זי"ע היה רגיל לבוא אצלו בכל לילה מעולם העליון ללמדו תורה, ופעם אחת עברו כמה לילות שלא בא, ולא ידע הר"ר מרדכי מה שזה מעכב את אביו מלבוא אליו כרגיל, התחיל להתענות על זה, ועם כל זה עדיין לא בא, כך עברו שלשים יום, ואחר שלשים יום חזר לבוא אליו כמקדם, ואמר לו אביו הטעם שנתעכב לבא, כיון שנפטר הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, וכיבדוהו בעולם העליון לדרוש בדברי תורה, מפני שלא היה רגיל לומר תורה בעולם הזה, והדרשה נמשכה שלשים יום, והוא רצה גם כן לשמוע את הדרשה, על כן לא בא אליו משך שלשים יום.

כשבא רבי דוד'ל בפעם הראשונה אל הרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, כבר היה גדול וקדוש מאוד והיה רגיל להתענות תעניתים הרבה, שאלו הר"ר אלימלך מאיזה מקום אתה, ענה לו מלעלוב, שאלו עוד, מי הוא האיש הגרוע ביותר בכל עיר לעלוב, לא השיב, ולא קיבלו הר"ר אלימלך לתלמיד, ואחר זה חזר ובא שנית, ואמר לו כי עתה כבר יודע שהוא עצמו הגרוע מכל אנשי העיר, ואז קבלו.

בודאי הבין ר' דוד'ל גם בפעם הראשונה שעליו כיוון הר"ר אלימלך בשאלתו, אלא שהבין שאין כוונת הר"ר אלימלך שיאמר כן באמירה בלבד, אלא שירגיש באמת בקרבו שכן הוא הדבר, שהוא הגרוע ביותר, על כן הלך מאתו עד שהגיע לדרגא זו, ואחר כך חזר אליו ואמר לו כנ"ל, זכותו יגן עלינו.

כתיב בתהלים (ק"ה י"ז) לא אמות כי אחיה ואספר מעשי י-ה, פי' שדודהמע"ה מבקש שיחיה עוד, כדי שיוכל לספר עוד מעשי י-ה, היינו לעסוק עוד בתורה ותפלה, רואין מזה שהתורה והתפלה נקראים מעשיות, ועל כן לכו לספר מעשיות אלה כל השבוע, בהתמדה מחודשת ובחיות דקדושה.

(מוצש"ק בא - עבודת עבודה)

של הנשמה, ועל ידי זה ממילא תעזבו כל הדברים הגשמיים המיותרים, ותעסקו רק בתורה ועבודה יומם ולילה.

ואין תובעים מכם שתתנהגו מתחלה בעבודה הראוי לצדיקים, כגון לטבול במקואות קרים ולהתגלגל בשלג וכדומה, אך זאת מבקשים מכם, כי בשבתכם ב"ה בחדרים מרווחים, והכל מוכן לפניכם אכילה ושתייה ומטה לישן, לא תשקיעו ראשכם בדברים גשמיים, הניתנים רק לצורך קיום הגוף בהכרח, אלא תשקיעו ראשכם בלימוד התורה הק' ועבודת הבורא ב"ה בעמל ויגיעה, הן בהכנת השיעור, ובהקשבתו, ובחזרה עליו.

ועבודתו של אדם מישראל צריכה להיות תמיד בשמחה, שעל ידי מדת השמחה יכיר הזכיה שזכה ללמוד ולהתפלל ולקיים מצות ומעשים טובים, ועל ידי זה יחשוק תמיד לעשות עוד ועוד, ללמוד יותר, ולהתפלל יותר, ולהרבות באמירת מזמורי תהלים, "אז מען איז בשמחה קען מען קיינמאל נישט פארלירן", (אם מתחזקים בשמחה א"א אף פעם להפסיד) כי שמחה הוא הדבר המקיים את העבודה.

ואם ירגיל עצמו בזה בתחלת עבודתו, יתהפך אצלו אחר כך להרגל, ולא יצטרך להתאמץ בזה כל כך, וכן מצינו בדברי חז"ל (שבת ק"ל ע"א) וז"ל: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה, דכתיב (תהלים קי"ט קס"ב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה (פירש"י שעושין משתה), וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה וכו', עדיין עושין אותה בקטטה, ע"כ, הרי שכיון שהתחילה המצוה בשמחה, היא נעשית כן לעולם, כן הוא בכל אדם בכל מצוה בפרטות, אם מתחיל לקיימה בשמחה מתרגל לשמוח בקיומה תמיד.

ביום ז' שבט יהיה יומא דהילולא של הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע, שהיה צדיק גדול וקדוש מאוד, ואמרו צדיקים כי ללו"ב הם אותיות לו-לב שהיה לו לב רחב לעבודת הבורא ית'.

הרה"ק בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע, היה בוער בהתלהבות עצומה ביום הקדוש, ולא דוקא בעת תפלותיו הקדושים, אלא אף שלא בשעת תפלה, וכל הלילה היה עוסק בסדר עבודת הכהן גדול, ובמשך היום היה אומר בכל שעה: בשעה זו עשה הכהן גדול עבודה זו, ובשעה זו עבודה אחרת וכו' פעם קרה, שבמוצאי יום הקדוש אחרי הבדלה, צעק שיביאו לו "א דערקוויקעניש!!" א דערקוויקעניש!!" (משהו להשיב את הנפש) והביאו לו לטעום מזונות ולא רצה לאכול, אלא חזר ואמר "א דערקוויקעניש!!" א דערקוויקעניש!!" הביאו לו מאכלים אחרים ולא הועיל, עד שהביאו לו גמרא מסכת סוכה, ועמד על רגליו והתחיל ללמוד מתחילת המסכתא עד סופו במשך כל הלילה, ובזה שבה נפשו בקרבו מעבודת היום

מסתבר כי גם אתם מבקשים "א דערקוויקעניש", מחמת עייפות עבודת יום שבת קודש, על כן איצטכם, לכו ללמוד התורה הקדושה, שכתוב בה (תהלים י"ט י"א) ומתוקים מדבש ונופת צופים, בהתמדה גדולה, וכנראה עדיין לא הרגשתם מהו מתיקות לימוד התורה, כי אילו הייתם מרגישים זאת לא היה פוסק פומכם מגירסאויש ללמוד ק"ו ממתיקות דברים גשמיים, שמתיקתם אינו אפילו חלק מאלף אלפי אלפים מטעם נועם מתיקות התורה הקדושה. ולזכות לזה להרגיש מתיקות התורה באמת, צריך יגיעה עצומה, ולא כאלו אשר מעולם לא יגעו עצמם על דברי תורה, ומדמים בנפשם שמרגישים נעימות התורה, וטעות הוא בידם. ומעשה היה שהרה"ק ר"ר ברוך ממעזיבוז זי"ע חילק לעקיף לחסידיו והם חטפו מהקערה, אמר להם, בני, רואה אני כי אתם אוהבים דברים מתוקים, על כן זאת עשו "טעמו וראו כי טוב ה'" (תהלים ל"ה ט'), אם כן תתחילו תיכף ב"ה דערקוויקעניש" זה שאמרנו, דהיינו לחזות בנועם ה' בלימוד התורה הק', ואם תתחילו בזה ביגיעה, תזכו להרגיש אחר כך מתיקות אמיתי, כי זהו "הדערקוויקעניש"

עוברות והנהגות - ההזק במוסר (ב)

אמר לו רבינו פעם בשמחה שהיום השלים שיעוריו בספרי מוסר, מה שהחסיר בימי חליו.

רבינו עצמו היה לומד ברבים לתלמידי הישיבה בספרי מוסר [במשך השנים למד בהרבה ספרי מוסר, חובת הלבבות, קיצור ראשית חכמה, ארחות חיים להרא"ש, של"ה הקדוש, ספר חסידים, ספרי החיד"א, פלא יועץ, צעטיל קטן, ועוד]. מתחילה כשהי' הישיבה במאנסי היה אומר כל יום ראשון, אח"כ כשהי' הישיבה בגיבער'ס היה אומר כל חודש, ובשנים האחרונים ממש כשלא נסע עוד לגיבער'ס היה אומר בסוף זמן.

בעת דברי פתיחה או לימוד מוסר להבחורים, היה תובע שיהי' לכל אחד קביעות בספרי מוסר, ולא יעבור יום שיחסר מהשיעור, והרבה פעמים הי' אומר שהחתם סופר זצ"ל אמר שיום שאינו לומד מוסר מרגיש קרירות בעבודת השי"ת, וקדוש אחד אמר שהשבט מוסר עשה אותו ליהודי.

בדרך כלל היה רבינו אומר שילמדו בכל יום שיעור קבוע במוסר עשר דקות, ולפעמים אמר רבע שעה. פעם אמר שאי אפשר לומר שיעור קבוע בזה, אמנם אם יכולים להפריש לזה עשר דקות מזמנו בכל יום, יהיה בזה תועלת גדול.

בשיעור מוסר (יום ב' פרשת מטו"מ תשס"ז) אמר שב' פעמים מוס"ר גימ' תורה עה"כ, והכוונה בזה דכדי לזכות לתורה לא סגי במה שלומד פעם אחד מוסר בדרך עראי, רק שצריכין להיות שני פעמים מוסר, היינו שיהיה בקביעות השיעור מוסר ועי"ז יכול לזכות לתורה.

הרבה פעמים כאשר רצה לדבר בגנות איזה דבר, כגון בילדער או 'סוועט טעיבל' (-שולחן מלא ממתקים) בחתונות, אמר 'ס'איז נישט געמאכט פאר ראשית חכמה אידן'. וכך התבטא בתחילה על האינטערנעט שאף שאינו יודע מה זה, אבל הוא מבין שאינו ראשית חכמה, כלומר שיהודי שלומד ספרי מוסר יש לו התנהגות אחרת.

(קונטרס 'מרדכי מתהלך')

אלא לשון מופת, כמו שכתוב (לעיל ז, ט) תנו לכם מופת, וכתוב (להלן יא, ט) למען רבות מופתי וגו'. וא"כ צריך ביאור, מדוע כתיב כאן ואת אתת"י אשר שמת במצרים, הרי כאן המדובר ג"כ בשינוי הטבע בארץ, והיה לו לומר ואת מופת"י אשר שמת וגו'.

רבינו הי' אומר הרבה פעמים מה שהי' מרגלא בפומי' דרבינו בעל אהבת ישראל זי"ע: "א תלמיד חכם איז נאר דער ווער ס'לערנט נישט און א ערליכער יוד איז נאר ווער ס'לערנט נישט קיין ספרי מוסר". ושאלו רבינו האמרי חיים זי"ע על כוונתו, והסביר דבריו הקדושים כי בעוד שהאדם אינו לומד עדיין חושב שהנו תלמיד חכם, אבל אחרי שלומד קצת רואה מיעוט ערכו שעוד אינו יודע כלום. וכן חושב האדם שהנו ערליכער יוד אבל כשמתחיל ללמוד ספרי מוסר ורואה איך צריכים להתנהג ואיך צריכים לעבוד השי"ת רואה מיעוט ערכו והתרחקותו מעבודת השי"ת.

סיפר רבינו שלהאהב"י ז"ל הי' לו קביעות ללמוד בכל יום קודם התפלה ראשית חכמה, וחובת הלבבות. גם רבינו זי"ע היה לו קביעות ללמוד בכל יום ספרי ראשית חכמה וחובת הלבבות, כמדומה שאחרי שנעשה רבינו סגי נהור הפסיק ללמוד שיעוריו בחובה"ל וראשית חכמה, אבל למד מוסר במסגרת לימודיו בחק, שיש שם מוסר כל יום.

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א ממאנסי שהגיע פעם מאוחר בלילה יחד עם ש"ב הגה"צ אב"ד ניימארק שליט"א ורצו ליכנס אל רבינו זי"ע, והדלת הי' סגור, ודפק על הדלת ורבינו שאל מי שם ובא ופתח הדלת, ועמד שם עם ספר חובת הלבבות ולא הגביה עיניו מהספר, והראה לו שיתין כמה דקות עד שיגמור, ורבינו התיישב על מקומו ולמד בחובת הלבבות בעיון גדול, אצבע אחד למעלה ואצבע השני על הפירוש על חובה"ל, וכך ישב כמה דקות ולמד חובה"ל, כשגמר הגביה עיניו וראה שם הרב מניימארק, אמר רבינו למה לא אמרת לי שיש כאן אורח?, כי לא הרגיש עד עתה בזה. וזה הי' מחזה לראות באיזה עיון לומד חובה"ל עד שלא הרגיש מה שנעשה סביבו, ולמד מוסר כבחור צעיר (רבינו הי' אז למעלה מגיל שמונים).

עוד סיפר, שאחרי שנפל בשנת תשס"ג כשהי' בבית הנה"ח ר' יוסף ניימאן הי"ו

ולשון מופת"ת קאי על שינוי הטבע למטה בארץ, כמו שכתוב (דברים יג, ב) ונתן אליך אות או מופת, ופירש רש"י אות בשמים ומופת בארץ, עיי"ש. [הגם דלשון או"ת נופל לפעמים גם על שינוי הטבע בארץ, מ"מ עיקר הכוונה על שינוי הטבע בשמים]. ולעיל מצינו בקרא, שאכן לא כתיב לשון אות

עניני הפרשה

צריכים לעמוד על האמונה, ואף בדברים הטבעיים

ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתים בם וידעתם כי אני ה' (י, ב).

לכאורה יש לדקדק, מדוע דוקא במכת ארבה אמרה התורה הקדושה ולמען תספר באזני בנך וגו'. דכפי הנראה הלא מכה זו לא היתה כל כך חוץ לדרך הטבע, כמו לדוגמא אצל מכת דם שנהפכו כל המימות לדם, וכן במכת צפרדע שנכנסו לתוך גופם של המצריים ובמשארותם ובתנורם, שהלכו לשם במסירת נפש כדרשת חז"ל (פסחים נג:). ובפרט לפי הפשט שהביא רש"י על הפסוק (לעיל ח, ב) ותעל הצפרדע, שצפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, שזו היתה שינוי הטבע לעיני כל בשר. ועל דרך זה בשאר המכות, כמו במכת דבר דכתיב (שם ט, ו) וממקנה בני ישראל לא מת אחד, ובמכת ברד היה אש מתלקחת בתוך הברד, שכל זה ממש היפך טבע העולם, מה שלא היתה כן במכת ארבה שלא ניכר כל כך השינוי.

וגם שהלא בימי יואל היה מכה כזו, כמו שהביא רש"י לפנינו. ואם כי אז היה ממינים הרבה וכאן ממין אחד, ואולי זהו השינוי מדרכי הטבע שממין אחד היה רביו כל כך, אבל מ"מ אין השינוי מספיק להפליא את הדבר כל כך, עד שייחד הפסוק דוקא מכה זו למען תספר באזני בנך וכן בנך. והיה לו לנקוט אחד משאר המכות, שבודאי עשתה רושם יותר גדול בקרב לבם, שראו בחוש שינוי הטבע.

וכעין זה מצינו בגמרא בריש מסכת תענית (ג), תנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר וכו', מאי טעמא אמר ר' חנינא משום שאינם נעצרים, וטל מנלן שלא מיעצר דכתיב אצל אחאב שאמר לו אליהו התשבי שלא יהיו בשנים אלה טל ומטר, וכתוב להלן (מלכים א יח, א) לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה, ואילו טל לא קאמר, והיינו משום דלא מיעצר. ומקשה, וכי דמאחר דלא מיעצר אליהו אשתבועי למה ליה, ומשני הכי קאמר ליה אפילו טל דברכה נמי לא אתי, וליהדריה לטל דברכה, ומשני משום דלא מינכרא מילתא. כלומר שמכיון שירד טל בסתמא, שוב לא ניכר כל כך עכשיו שירד הטל לברכה, ומשום כך אין צריך להזכיר טל. ונמצא מזה, שדבר שאין ניכר כל כך אין שייך להזכירו לרבותא, ולפי"ז הוא הדין כאן למה ייחד הכתוב מכת הארבה לרבותא ולמען תספר וגו'. עוד יש לדקדק לשון הפסוק ואת אתת"י אשר שמתים בם, דמצינו לשון או"ת פירושו שינוי הטבע בשמים ובצבאיה,

כ"ק ארמו"ר בעל תורת מרדכי מויוז'ניץ זי"ע

עניני הלולא - על החסידים

הרה"ח ר' מרדכי חנא פוקס ע"ה

א. היה הפעם היחיד, ששמעתי הספד מאמו"ר ז"ל בשעת הלוייה. ד. תוך דיבורי הספד על הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, אצל הלוייה שלו (שהתקיימה אצל בית החולים היהודי בגרויסווארדיין, סמוך ונראה לה'שול הויף' בקלויזנבורגער גאס), הזכיר כ"ק אמו"ר זצ"ל, שכשהגיע כ"ק אמו"ר זצ"ל לעיר גרויסווארדיין, ועדיין לא הי' לו בית מדרש משלו, התפלל בימים טובים בביהמ"ד הזה על ה'קלויזנבורגער גאס'. ובבית המדרש הזה, שפך ר' מרדכי חנא את לבו בתפלותיו, 'ער האט זיך אויסגעוויינט דאס הארץ'. ה. כ"ק אמו"ר זצ"ל הלך ללוות את מיטתו של הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, עד הבית החיים. וזוהי ההלוייה היחידה שאני זוכר, שהלך ללוות עד הביה"ח. [משנים הקודמות לא ידוע לי].

תפלה

ו. פעם הי' הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה בדורנא, וכדרכו התפלל בקולות. והי' שם יהודי אחד שצעק עליו, על שמפריע אותו בתפלתו. והי' נוכח שם אחד מחסידי וויזניץ, שהיה כבר מהמתקדמים, ואעפ"כ אמר לכ"ק אמו"ר זצ"ל, "נע, האם היהודי הלז יודע מיהו רבי מרדכי חנא שלנו?". (ספר 'זכר קדשו', סיפורי רבינו)

א. הרה"ח ר' מרדכי חנא פוקס ע"ה הי' בעצם בעה"ב, והיה לו בביתו בוילחאוויץ חנות לפרנסתו, אבל הוא בעצמו לא עסק בזה כלל, רק זוגתו עמדה שם, והוא הפריש עצמו לגמרי מעסקי הפרנסה, והיה מופשט לגמרי מעניני עוה"ז, רק כל עסקו הי' בעניני רוחניות, וכל חיותו ומחשבתו היתה התקשרותו ברבו כ"ק אמו"ר זצ"ל. רוב השנה הי' נוסע מביתו לגרויסווארדיין, להיות אצל הרבי. ואחיו החסיד ר' חיים ע"ה, דאג לפרנסת ביתו.

ב. שמעתי שבעת הלוייה הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, התבטא כ"ק אמו"ר זצ"ל, "אזא רבי ווי מיר, וועט ער נאך טרעפן אויבן. אבער אזא חסיד ווי איהם, וועל איך שוין נישט טרעפן דא".

ג. בדרך כלל, לא הספידו בוויזניץ. אולם דכרנא שבעת הלוייה הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה, הספידו כ"ק אמו"ר זצ"ל. והטעם ששינה מהמנהג, כי הי' נהוג בגרויסווארדיין כאשר נפטר אדם חשוב, הי' המרא דאתרא מספידו. וכשנפטר ר' מרדכי חנא ע"ה, באו כמה מאנשי שלומינו ואמרו לאמו"ר ז"ל, וכי איזה הספד יגיד הרב, וכי היה לו השגה בר' מרדכי חנא. הרי המרא דאתרא לא עמד על גדלותו של רבי מרדכי חנא, ולא יספיד אותו כראוי. לכן ביקשו שאמו"ר ז"ל יספידו, וע"כ אמר אמו"ר ז"ל כמה דיבורים לכבודו. וזה

וכשאין רואים מופתים קשה לקבוע האמונה בלב.

אולם באמת לא כן הוא, כי אף אחר כל המופתים עדיין צריכים לעמוד כדי להגיע לאמונה. וכמו שהראה לנו כאן בפרעה, שאף לאחר כל האותות והמוכות שראה, עד שכבר הודו המצריים ואמרו לפרעה (פסוק ז) הטרם תדע כי אבדה מצרים, עם כל זה לא נתפעל פרעה מכל זה, ולא רצה לשלח בני ישראל ממצרים, עד שגזר עליו השי"ת שיכנע לבבו וישלחם.

ועל דרך זה מספרים על הבעש"ט הק' זי"ע, שלפני התגלותו גם אז ראו אצלו מופתים נפלאים, והגוים ראו כל זה ולא נתפעלו כלום, והיו קוראים אותו ישראליק קונצן מאכער, עד שגזרו עליו מן השמים שיתגלה. הרי שמופתים לחוד אין מכריחים את האדם להאמין באמונה שלימה.

ישראל מאמינים אף בלי מופתים, אלא שהתאוות גורם להם ליפול

אמנם באמת בני ישראל מאמינים המה אף בלי המופתים, כי האמונה נשרשת בלב כל איש ישראל, ורק ע"י התאוות גורם להם ליפול מאמונתם, ואף אם יראו מופתים. וכן היה בכני ישראל שבאותו

גם הדברים הנראים כטבע העולם הוא בדרך נס מהקב"ה

אמנם יש לומר על פי מה דאיתא בספה"ק נועם אלימלך (ליקוטי שושנה), על הפסוק (שם יד, כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. דהנה ישראל בשעת קריעת ים סוף ראו נפלאותיו ורוממותו וגדולתו, ויש צדיקים שהולכים תמיד בדביקות ולבם תמיד ברוממות א-ל-ל ובגדולתו, אף שלא בשעת קריעת ים סוף ממש, אלא גם ביבשה רואין נפלאותיו איך הם עד אין קץ וערך בכל דבר ודבר הנמצא בעולם. וזהו הפירוש ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, פי' שביבשה הלכו בזה הרוממות כמו היותם בתוך הים, עיי"ש. וזה דלא כמו שנדמה לבני אדם על אותם הדברים שמורגלים בהם תמיד, לומר שזהו בדרך הטבע. וכמו שכתב בחובות הלבבות (פתיחה לשער הבחינה), שבני אדם הם כעיוורים מלהכיר טובות הבורא יתברך שמו לברואיו, והסיבה לכך לפי שהם גדלים מקטנותם בטובת האלקים הגדולות והמרובות, והנם מושרשים בהם עד שנהיה אצלם רגילות וידועות, ואינם מרגישים שהכל בא מאתו יתברך שמו. ועל זה כיוונו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) שדרשו על הפסוק (תהלים קג, ו) כל הנשמה תהלל י-ה, שעל כל נשימה ונשימה תהלל י-ה.

ועל פי זה נוכל לומר, שלכן דוקא במכת ארבה שלא היה בולט כל כך באופן ניכר שהיא חוץ לדרך הטבע כנ"ל, הוצרך הכתוב להזהיר שגם את זה תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללת"י במצרים, פי' שגם מכה הלז מתייחס אלי, שאני הקב"ה עשיתי זאת, הגם שנראה קצת כטבע העולם, והרי זה נכלל גם כן באתת"י, שינוי הטבע בשמים אשר שמת"י במ. פי' כמו שאילו היה שוקע החמה שלא בעונתה, היו הכל רואים ומכירים שזה ממנו יתברך שמו, כמו"כ דבר זה, הכל הוא בדרך נס ע"י שינוי הטבע כמו בשמים ממעל. וידעתם שאמנם אני ה' המשגיח לכל דבר, אף הדברים הטבעיים והפשוטים.

אף אחר כל המופתים עדיין צריכים לעמוד כדי להגיע לאמונה

והנה אמרו בגמרא (תענית כד:) אמר ליה אימיה דשבור מלכא לברה לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי דכל מאן דבעיין ממרייהו היב להו, אמר לה וכו' אלא ליבעי רחמי האינדא בתקופת תמוז וליתי מטרא, שלחה ליה לרבא וכו' בעי רבא רחמי ולא אתי מיטרא, אמר לפניו רבש"ע אלקים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פעל פעלת בימיהם בימי קדם ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מטרא וכו', עיי"ש. נראה מזה לכאורה, שבהראות מופתים מביא לידי אמונה שלימה,

(גליון 'דרכה של תורה', שיבת וויזניץ, בלומינגראו נ.י.)

עוברות והנהגות

גדלות ה'

א. פעם לאחר השולה"ט שב"ק ה' ניסן, בעת שאכל פירות (כמו שנהג בכל ליל שב"ק לאחר השוה"ט לאכול פירות, ואמר אח"כ הוזה"ק זכור וכו'), אמר: "מה גדלו מעשיך ה'. פון די פירות קען מען כאפן מעשי ה'. יעדע פרי זעהט אויס אנדערש, אה, מה רבו מעשיך ה'". והוסיף "ס'שטייט ווייטער 'כולם בחכמה עשית', וואס איז דאס "בחכמה"? דארף מען דאס דען זאגן? מ'זעהט עס בחוש, מ'קוקט אויף די פירות, מ'דארף עס נישט קאכן, מ'קען עס גלייך עסן, נאר אזוי ווי די תרגום זאגט אויף "בראשית ברא אלוקים", בראשית - "בחוכמתא", אין יעדע זאך ליגט די חכמת התורה. אזוי ווי ר"ד ברוכ"ל זי"ע זאגט אז אין יעדע פלאץ איז דא א ניצוץ פון תורה, אז ס'פאלט איין א חידוש אין תורה, אפי' א תנועה לע, אז ס'פאלט איין מיינט עס אז ס'קומט פון די ניצוץ פון די פלאץ". (וזהו כולם, שבכל הבראה, בחכמה עשית, יש ניצוץ של חכמת התורה).

ב. באחד השנים רצו נכדיו לברר התיבות המדויקות בניגון "די זון איז אין מערב פארגאנגען", שאת התנועה חיבר רבינו הנועם אליעזר זי"ע, ואת התיבות חיבר הרב אליעזר שינדלער ז"ל שהיה עסקן נמרץ להרבות יראת שמים בילדי ישראל. ובאחד מהימים קיבלו את כל השירים והדרשות של ר' אליעזר הנ"ל ונכנסו אל רבינו זי"ע להראות לו ולבקש מלפניו שילמד אותם האיך לשוררו. ובדף ההוא שכתב השיר הזה היה גם דרשה מאחד מהדור ההוא לילדי ישראל האיך להביט בנפלאות הבורא, החמה והלבנה וכו', ורבינו כאשר ראה את הדף שאל מיד: "און וואס איז דאס?" אמרו לו שזה נפלאות הבורא פאר קליינע קינדער. מיד הגיב: "נפלאות הבורא פאר קליינע קינדער? ס'איז אויך פאר גרויסע!"

ג. קטע מתוך דבריו הק' בדברו אל א' מנכדיו: "מ'קען זיצן און לערנען ב"ה, מ'קען עסן כשר ב"ה, מ'קען זיך רירן, מ'קען רירן די הענט, מ'קען רירן די פיס, אהבת ה'! דער רבש"ע באשאפט די אלע זאכן, על כל נשימה ונשימה תהלל קה, מ'דארף דאנקען דעם רבש"ע אויף די אלע זאכן. איינער וואס קען נישט אטעמען איז פארלוירן. דעם אייבישטער'ס חסדים, הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, על נסיד ונפלאותיך שבכל עת, מ'דארף דאנקען דעם רבש"ע אז מ'קען רעכענען, אז מ'קען נישט רעכענען קען מען נישט לעבן, על נסיד שבכל יום עמנו ועל

עוברות ואמרים נעימים מגדולי הרורות

הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע א - עוברות וסיפורים

- א -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע סיפר מה ששמע מזקינתו בת הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע, שבערב שבת אחת קודם תפלת שחרית נכנס הרה"ק למטבח הבית וביקש מבתו שרוצה לראות את הדג, אמרה הבת שהשבוע אין בנמצא דגים בהשוק כלל, וביקש ממנה אביה שבכל זאת תתאמץ ותתשתדל להשיג לו דג לשבת, החישה הבת צעדיה לשוק לנסות שוב את מזלה, אך התאכזבה לשמוע מפי הסוחרים שאין להשיג אף דג אחד לרפואה, מכל מקום חזקה עליה גזירת אביה והלכה בעצמה אל שפת הנהר לראות מה ביכולתה לעשות, כשהגיעה לנהר הפצירה באחד הדייגים שיועיל בטובו לעשות נסיון אחרון לצוד דגים מן הנהר, ואף אם לא יעלה בידו כלום תשלם לו שכרו משלם, הלה פרס מצודתו לתוך הנהר ותיכף ומיד קפץ לתוך המצודה דג גדול וענק, שמעולם לא לכדו בנהר זה בגודל הזה.

תיכף הביאה הבת את הדג לפני אביה הק' הרבי ר' מאיר'ל זי"ע, נתן בו הצדיק עיניו הטהורות ואמר: 'איהם האב איך געמיינט'... ומי יבוא בסוד קדושים. (דב"ק (יומן)

- ב -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל זי"ע ביקר פעם בעיר לעמבערג, וסר לבקר בבית המרא דאתרא הגאון בעל ה'ישועות יעקב' זי"ע, והנה בשעה זו באה לאכסניית הצדיק איזה אשה מרת נפש לעורר רחמים על בעלה הנוטה למות רח"ל, ואמרו לה בני הבית שהרה"ק נמצא כעת בבית המרא דאתרא, זירוה האשה עצמה לבית המרא דאתרא, ונתנה קולה בבכי לפני הרבי ר' מאיר'ל בבקשת רחמים על בעלה החולה, אמר לה הרה"ק: 'גיי געזונטערהייט עס איהם שוין בעסער' (לכו לשלום, כי כבר הוטב מצבו).

הדבר אך יצא מפי הצדיק וכמובן כך הוה, וכשחזרה האשה לביתה המתין לה בעלה כשהוא יושב על המטה, הרב מלעמבערג שלא היה מעדת החסידים ולא היה רגיל בכאלו, שלח את בנו לבית החולה לראות האם אכן התגשמו דברי הרבי, כשחזר הבן ומענהו בפיו שמדברי הרבי לא נפל שיערה ארצה ומצב החולה השתפר פלאים, פנה הרב מלעמבערג אל הרבי ר' מאיר'ל בבקשה: 'אפשר לערינט מיר אויך אוויס די 'מלאכה', סוף כל סוף אלס רב פון שטאט קען עס מיר אויך צוניץ קומען...' (אולי תשכילו ותחכימו אותי במלאכה זו, הרי סוף סוף בתור רב העיר יכול הדבר לבוא הרבה לידי שימוש').

וענה לו רבי מאיר'ל: אם מעלת כבודו יפתור ויישב לי תמיהתי במשנה, כי אז אענה גם אנכי את חלקי ואמלא בקשתו, הגאון

מלעמבערג 'האט זיך נישט דערשראקן פאר א קשיא וסבר וקיבל, והקשה הרה"ק דאיתא במשנה (ברכות לד): אמרו עליו על רבי חנינה בן דוסא שהיה מתפלל על החולה ואומר זה חי וזה מת וכו', ולכאורה בשלמא מה שאמר 'זה חי' ניחא לאשר בשורה טובה בפיו ואיש טוב מבשר טוב, אבל לאיזה צורך היה אומר 'זה מת' והלא די לצרה בשעתה?

הרב מלעמבערג עם כל גדלותו בתורה לא היה בידו ישוב לתמיהה זו, אי לכך החריש והמתין למוצא פיו של אורחו הרם, ואמר הרה"ק כדרכו 'אויב אזוי וועט אייך מאיר'ל זאגן: כשבא לפני רחב"ד מקרה של חולה אנוש שאפסה תקוותו לאשר כבר נגזרה גזירה רח"ל, 'האט ער אונטער גערוקט א שונא ישראל' (הכניס במקומו גוי שונא ישראל), שהגזירה בא תבוא עליו ויכפר בעד היהודי, וזהו שאמר רחב"ד 'זה חי' היהודי יכנס לחיים טובים ולשלום, 'זהו מת' הגוי יכנס תמורתו וילך למיתה, שלצדיקי אמת יש הכח להעביר גזירת מות מהאיש הישראלי על ראש שונאי ישראל, ע"ד ונתתי כפרך מצרים וגו' ואתן אדם תחתיו (ישעיה מג, ג-ד). (דב"ק)

- ג -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

בעיר פרימישלאן היה יהודי שהציק מאד ומירר את חיי יהודי העיר, ובאו אנשי העיר לתנות צערם לפני הרה"ק רבי מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע, ואמר רבי מאיר'ל: 'ער וועט נאך קומען קלויבן ביינער ביי מיינע קינדער', וכך הוה שבעת שמת אותו רשע, ישב חתנו של הרה"ק רבי מאיר'ל זי"ע על כסא חותנו, ובכל פעם לאחר עריכת השולחן, היה בא כלב ומלקק עצמות משיירי האוכל (רבינו הוסיף שאינו זוכר את סופו של הסיפור).

- ד -

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

ידוע שהרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע החמיר בחומרות יתירות בדיני הפסח, הוסיפה עליו אשתו הרבנית ע"ה בחומרות והידורים משלה ללא שיור, פעם אחת אמר לה בעלה הרה"ק על איזה דבר, שעל פי שולחן ערוך אין בזה חסרון, התרעמה הרבנית: מיט דיין שולחן ערוך, וועסטו נאך אנקומען עסן חמץ און פסח...

(כ"י)

אמרות טהורות

-א-

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע נפגש פעם עם הגאון הגדול רבי שלמה קלוגר זי"ע, וביקשו הרבי ר' מאיר'ל שיאמר איזה דבר תורה, וסירב הגרש"ק לומר, לבסוף אמר הרבי ר' מאיר'ל בעצמו ד"ת על הפ' (בראשית יד, יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון, ודקדק דלמה הפסיק

עוברות ואמרים נעימים מגדולי הדורות - המשך

כשנפגשו השלים כל אחד את עצמו במידתו של חברו. (נעימות יאמרו מז)

- ב -

רמז לרפואה

שח כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע:

הרה"ק הרבי רבי מאיר'ל פרעמישלאנער זי"ע ביאר בקדשו את דברי רש"י הק' עה"כ (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה, וברש"י ויקחו לי - לשמי, ד'תרומה' בגימטריא 'רפא שלם', וכשנצרך ל'תרומה' את אותיות שם 'יהוה' ב"ה, 'וה' ל'רפא' ו'יה' ל'שלם', צץ ועולה תיבות 'רפואה שלימה', וזהו כוונת רש"י ויקחו לי - לשמי, היינו שתיקה ותערב את שם 'הויה' ב"ה בתוך הגי' של תיבת 'תרומה',

והוסיף על זה מרן רבינו זי"ע, שצירוף זה נעשה על ידי מצות הצדקה, וכמ"ד ויקחו לי 'תרומה', שבכח הצדקה נמשך רפואה מלעילא, על ידי שמתנוצץ הצירוף ד'רפואה שלימה'.

הכ' באמצע ותיאר את הפעולה ש'הוציא לחם ויין', לכאורה היצ"ל 'מלכי צדק מלך שלם כהן לאל עליון הוציא לחם ויין'.

ותירץ הרבי ר' מאיר'ל זי"ע, דהנה כשיהודים נפגשים זה עם זה, ראוי לכל אחד ללמוד מהשני, שכן לכל יחיד ויחיד ישנו שלימות מיוחדת במידה מסויימת, ועל כן שומה על כל אחד ואחד ללמוד מזולתו, אי לזאת כשנפגשו יחדיו שם בן נח (מלכי צדק) ואברהם אבינו, בוודאי למדו ולקחו מוסר האחד ממדריגת השני.

ודבר זה מרמז הכתוב ומלכי צדק מלך שלם 'הוציא' פי' שהוציא ולמד מאברהם אבינו את מידת 'לחם ויין' דהיינו מידת הכנסת אורחים שהיה אברהם אבינו ע"ה מצויין בה, 'והוא' פי' אברהם אבינו, השיג ולמד משם בן נח את מידת 'כהן לאל עליון' דהיינו מדריגות מופלגות בעבודת ה', ואל אף שגם אברהם אבינו היה מופלג בעבודת ה' וגם שם בן נח היה גדול בהכנסת אורחים, מכל מקום כל אחד הצטיין במידתו בשלימות שאין לו, ולכן

נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, און מ'לייגט נאך צו ערב ובוקר וצהריים".

ד. ופעמים רבות ראו את רבינו זי"ע בעת שהתבונן בחסד השי"ת כגון כשראה את נכדיו הקטנים, אמר: הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

ה. וזאת ידוע שכאשר שמע רבינו מאחד מבניו או מנכדיו אז ער האט ליב די עסן, הגיב מיד: "ליב האט מען דעם אייבערשטן!", והיה מספר המעשה הידוע של סניגורן של ישראל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, "פעפער האב איך ליב? די באשעפער האב איך ליב".

דקדוק בהלכה

א. מצוות שבת קודש, אף שלא נפרט כאן כל הלכות שבת, לקטנו מעט מזעיר מדקדוקים וחומרות שהקפיד עליהם. רבינו זי"ע החמיר שלא לפתוח פלעשל סודה בשבת, ונהגו לפתחן לפני שבת. ועובדא הוה כאשר הביאו לו בשבת פלעשל סודה אמר שהוא חושש שפתחו את הפלעשל בשבת, ושיביאו לו פלעשל אחר. כאשר חזר המשמש שאל אותו איפה הניח את הפלעשל הראשון, ענה לו שהניחו בצד המקרר, אמר: "ניין! לייג עס אינגאנצן ארויס!" כדי שלא יכשלו בו אחרים.

ב. לפני שבת היה לרבינו זי"ע עבודה מיוחדת ובעזרת בניו כשהיו קטנים לקחו את כל דפי כתבי החידושי תורה שהכין, מפני שרצה להסתכל בו בשבת, ואם נשאר בו מקום ריק היו מקשקשים על זה, כי רבינו חשש שיש בו חשש מוקצה מחמת חסרון כיס... (כמבואר בפו' בענין נייר חלק מג"א בשם ש"ג) וגם בהפרידז'דערס חשש רבינו זי"ע לשי' הפוסקים שאם פותחים הפרידז'דער בזמן שלא עובד הקאמפרעס"ע (מנוע) זה גורם שיתחיל לעבוד, ולכן הזהיר שיפתחו את הפרידז'דער רק בשעה שהמכונה עובדת, ואפי' אם בשביל זה היו צריכים לחכות הרבה זמן.

ד. ומכאן למצוות כבוד השבת. היות שבעל המאור כותב שבאכילת חמין בשבת מראים שאין אנו צדוקים ח"ו, לכן היה נזהר מאוד לאכול המרק כמה שיותר מהר, ואם הכניסו את המרק באמצע 'אזמר בשבחין' סגר את הזמירות והתחיל לאכול את המרק. ה. כאשר הביאו לרבינו זי"ע את המאכל 'פצע', היה עסק גדול אם היה חם, כי המנהג הוא להכניס פרוסות חלה בפצעי, ואם היה חם הי' חשש שיש בו משום בישול, וגם כאשר הכניס ביקש שיודיעו לרבים שהפצעי כבר לא חם ולכן מכניס החלה.

ו. העברת הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום שהינו הלכה פסוקה בש"ע, היה נזהר בה מאוד. בימים כתיקונם העביר

את הפרשה לאחר התפילה בצפרא דשבתא לפני הסעודה, כשהשטריימל על ראשו והטלית על כתופו.

בערוב ימיו, כאשר כבר לא הסתדר עם הזמנים התחיל להעביר הסדרה בליל שישי ונזהר מאוד שלא להפסיק באמצע. פעם בשבת בראשית שחל אחר שמחת תורה ולכן לא היה אפשר בכלל להעביר הסדרה בליל שישי, והתחיל להעביר הסדרה לאחר קידוש היום- לפני הסעודה, וכאשר התאחר הזמן והמשמש ביקש ממנו שיפסיק בשביל הסעודה, ענה בזה הלשון: "הפסק, אתה יודע מה זה הפסק? הפסק לעולם", ביודעו ששוב לא יהיה בידו זמן להעביר הסדרה. וכן היה למעשה, שלא אכל סעודת שבת מכיוון שבאמצע העברת סדרה אין מפסיקים. ויש לציין שבאמצע הסעודה הביאו עוד לחם משנה שיהיה זכר לעוד סעודה, דהיינו סעודה שלישית.

ז. פעם התבטא לאחד מן המשמשים שחשד בו שלא העביר הסדרה שמו"ת: "איך ווייס נישט ווי אזוי דו קענסט עסן די סעודה פאר מעביר סדרה זיין... איך קען נישט" (איני יודע איך אתה יכול לאכול את הסעודה לפני שאתה מהעביר הסדרה, אני איני יכול).

ח. בקידוש ליל שב"ק הקפיד מאוד רבינו זי"ע למזוג טיפות המים לתוך היין כמנהג ישראל. פעם בסוף שנותיו כאשר היה חלש מאוד היה בשבת אחד שאמר כל השלום עליכם בשיבה, ולא היה לו כלל כח לקום. כאשר הגיעו לקידוש הוא לקח את הכוס ושפך ממנו

מעט על הארץ (כמנהגו שבכל דבר שיש בו מים שפך קודם קצת טיפה כמבואר בחז"ל), ואח"כ החזיר את הכוס ועמד לכבוד הקידוש, ורצה למזוג היין לכוס, ולא עלתה בידו, וביקש ב' וג' פעמים ולא אסתייע מילתא, ואז הניח את הפלאש ומזג את המים ליין, וראו בחוש שמן השמים עכבו בעדו למזוג הכוס כדי שיזכר וימזוג המים ביין...

בענין תפילה

ט. אי אפשר לשכל האנושי להבין איך בשר ודם בן תשעים שנה לא טועם שום דבר לפני התפילה. קאווע- לא שתה כי חשש משום בשר בחלב (עיין "מהיכל קדשו" חלק א' ערך יראת שמים), וסודה (סעלצער) לא שתה כי אינו מים פשוטים, ויש לזכור שבדרך כלל לא התפלל כותיקין רק בשעות המאוחרות מאוד ביום... והרופאים שחששו לבריאותו נתנו לו משקה שישתה בבוקר, ועי"ז יתחזקו כוחותיו, ועל זה לחם את מלחמת ה' לא לשתות לפני התפילה שהרי למשקה זה היה טעם מתוק, וזה לא היה רפואה רק לחזק מזגו, ומלחמה זה נערכה מחדש כל יום תמיד עד שנתו האחרונה.

י. בתקופה מסויימת קנו בשבילו סעלצער טבעי, דהיינו, מים פשוטים שבטבעו הוא סעלצער, וכאשר רצה אדמו"ר שליט"א מירושלים ליתן את זה לפני התפילה לא הסכים בשום אופן כי אין זה מים פשוט כפשוטו!

פנינים ועובדות - תורה (ח"א)

תפס את כל הסוגיא לפי דרך זו, ודרכו היה שבעת הבחינה לא שאל מה אומר ראשון פלוני ומה אומר מפרש פלוני, אלא שאל מהו פשט הגמ' והיו צריכים לענות לו את הפשט כפי הראשונים והמפרשים שלמדו בשעת השיעור, ואמר א' מהמג"ש שאחרי שכבר למד את הסוגיא כמה פעמים וכבר לימד אותו, התועלת היותר גדול היה לו החזרה בשעת הבחינה שהאירה לו את כל הסוגיא מאוד.

* * *

היה תקופה מסויימת שבאו כסדר בחורים מישיבת מיר לדבר עם רבינו זי"ע בלימוד ונתפעלו ממנו מאוד, פעם בא בחור מבניו של א' מהראשי ישיבות ושאל פשט בר"ן, ורבינו זי"ע דפדף לשם ומיד ענה תשובה ואמר פשט יפה מאוד, ואמר אח"כ אותו בחור שכבר שאל את הפשט להרבה ראשי ישיבות ורבנים ולא מצאו תשובה, ורבינו זי"ע אמר לו פשט כ"כ פשוט שאינו יודע מה היה קשה בכלל.

* * *

בתקופה הראשונה כשהיה נכנס לרבינו זי"ע אברך לומד בכולל היה שואל איפוא הוא לומד ומה הוא לומד, וסיפר ר' שמואל אליעזר הערשקאוויטש שליט"א שנכנס פעם אל רבינו זי"ע ואמר לו שהוא עכשיו לומד הסוגיא של שליחות ויש שם קצות ונתיבות מ'לערנט פעטע סוגיות, מיד אמר לו רבינו זי"ע שיש שם גם נודע ביהודה שמאוד נוגע לסוגיא.

ועוד סיפר שנכנס פעם ואמר שלומד פרק מרובה דף ע"ז ויש שם תוס' ארוך מאוד (ד"ה פרה מטמא טומאת אוכלין), מיד אמר לו רבינו זי"ע יש ע"ז רמב"ן חזק וקהלות יעקב שמבאר הסוגיא וכדאי לעיין בפנים.

עוד סיפר שנכנס פעם ואמר שלומד פרק המפקיד הסוגיא של שומר שמסר לשומר ואמר שיש שם רמב"ם מאוד קשה, מיד הגיב רבינו זי"ע הנושאי כלים לא מדברים מזה יכול להיות פעמים שחושבים רק שקשה עיין שם באבן האזל ער איז גלאטיג.

* * *

מפאת קוצר היריעה נמנענו מלהביא את הכל, ואי"ה בשבוע הבא נמשיך להביא פנינים ועובדות מגדלותו בתורה.

א' מהנקודות שרבינו זי"ע ניחן בהם היא כחו הגדול בתורה, וכדרכו בקודש לא הבלית אותם אלא התנהג בהצנע לכת וכמעט שלא גילה כלפי חוץ את כחו בתורה.

ובשורות הבאות באנו להעלות על הכתב פנינים ועובדות על חלק התורה של רבינו זי"ע כפי מה שזכינו לשמוע מפי המשב"ק הגה"ח ר' יהושע חיים קאסטען שליט"א.

קודם כל נצטט מתוך מכתב שכתב הרה"ח ר' משה בטלן ז"ל אל הרה"ק מסקווירא זי"ע בשנת תש"ט בחיי הרה"ק ר' דוד מראחמיסטריווקא זי"ע, ובתו"ד כ' כאן בראחמיסטריווקא הרבי הוא ר' דוד ויש לו בן ר' יוחנן ויש לו ה' בנים ובת אחת, וכולם בחורי חמד בעלי שכל הישר ולומדים כאן בהתמדה גדולה כמו בשנים קדמוניות, ע"כ. ואכן אחר כמה שנים כשהתחילו לדבר על השידוך של רביו זי"ע שלח הרה"ק מסקווירא זי"ע את הרה"ח ר' משה ז"ל לתהות על קנקנו של רבינו זי"ע, ונכנס ר' משה לביהמ"ד ועשה עצמו כמי שנרדם, ורבינו זי"ע למד שם בריתחא דאורייתא עם אחיו הצעיר וחזרו לקראת בחינה, ואז ג"כ כ' כ"ק הרה"ח ר' משה ז"ל שנתפעל מרבינו זי"ע ובעיקר מהשכל הישר בתורה.

* * *

ואכן רבינו זי"ע היה מרגלא בפומיהו שזקינו הרה"ק ר' דוד זי"ע היה נותן כל יום שיעור גמ', ולא הזכיר הרבה ראשונים אלא כל יום פירש באותו מהלך את ד' הגמ' עם הפשט, ופעם הגיע איזה ת"ח לעירו ושמע שהרה"ק ר' דוד זי"ע נותן שיעור ואוחז באמצע מס' עירובין והיה לו כמה קושיות ונכנס לשיעור, והרה"ק ר' דוד זי"ע פירש את ד' הגמ' כדרכו בפשיטות וניתרץ לו כל הקושיות שהיו לו עד שלא ידע מה היה קשה לו.

ומעשה אבות סימן לבנים כמסופר על רבינו זי"ע שהיה המשגיח בישיבה בסקווירא, והיה דרכו לבחון בכל שבוע את הבחורים, והמנהג היה שיום לפני הבחינה נכנסו אליו המג"ש לומר לו מה שהם אמרו בשיעור שלפי זה יבחון את התלמידים, והם מספרים שמיד שהתחילו להרצות את דבריהם לפני רבינו זי"ע מיד

פנינים מבעלי ההילולא מלוקט
מיתוך ספרי אמרות טהורות

י' בשבט הרה"ק רבי שלום שרעבי זי"ע (הרש"ש)

על הרה"ק רבי שלום שרעבי זי"ע מספרים שנולד בארץ תימן, שם נתגדל בילדותו, וכאשר נתייתם מאביו הוצרך להביא פרנסה להחיות את אמו האלמנה, ונעשה רוכל, והלך עם מרכולתו מבית לבית, עד שפעם היה לו נסיון גדול כמו שאירע ליוסף הצדיק ע"ה והתגבר על עצמו וקפץ מחלון הבית, ומאז זכה להשגות גדולות בסתרי תורה, ועלה למדריגות רמות. (ח"ג עמו' ש"ח)

י"ג בשבט הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע

א. הרה"ק רבי מרדכי סלאנים זצוק"ל סיפר עובדא באיש אחד שהסגיר עצמו בחדר מיוחד ועבד את הבורא ית' בהתבודדות משך שלושים שנה רצופות, ולאחר מכן בא אל הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע, נענה הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ואמר לו: כתוב (ירמיה כג, כד) "אם יסתר איש ואני לא אראנו נאום ה'", פי' יכול להיות שיסתר איש במסתרים וישקוד על התורה והעבודה הרבה שנים, אך "ואני" כלומר אחי כל העבודה הלזה עדיין יש לו בתוכו את ה'אני, אזי "לא אראנו נאום ה'!" כשמוע האיש את דברי הרה"ק מלעכאוויטש נתעורר עד מאוד וגעה בכפי בתשובה וחרטה על התנהגותו עד עכשיו, בשומו אל לבו שלה היתה עבודתו בלי פניות, כאשר ראה הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ששב בתשובה אמיתית על כל עבודתו עד עתה וביטל את כל ישותו, פנה ואמר לו: אם יסתר איש בנסתרים, "ואני לא", שהוא יודע שהוא לא, אזי "אראנו נאום ה'", א מורא' דיגע ווארט! (ח"ג עמו' מ"ט)

ב. שמעתי מהרה"ח רבי משה בטלן ז"ל שהרה"ק מלעכאוויטש זי"ע פירש במאמר הכתוב "אכלוהו היום" (שמות טז, כה), עסט דעם טאג, דעם שבת' דיגן טאג, עד כדי כך יש להרגיש תענוג בשבת כאילו אז מ'עסט דעם טאג, א לעכוויטשער ווארט! (ח"ב עמו' קצ"ב)

ג. איתא במכתב בספר יסוד העבודה (ע' מכתב ו') אשר פעם בעת המלחמה הגדולה בין ממלכות רוסיא ועסטרייך, ושלח מלך עסטרייך הנשיא פראנץ יאזעף את גדולי חיילותיו אל שדה בקרב לערוך המלחמה, והיה אז אחד משרי צבאיו עם קבוצת חיילים בארץ

הוא מצות השבת, א שארפע ווארט.
(ח"ב עמו' קצ"ב)

ט"ז בשבט - הגה"ק רבי שלום מזרדכי (המהרש"ם) מברעז'אן זצ"ל
בהקדמת הספר תכלת מרדכי להמהרש"ם (אות א') הובא עובדא דבעת שהיה המהרש"ם ילד והיה עילוי גדול, היה שם בעירו איזה מלמד משכיל שנתן לו ספר של דקדוק ללמוד בו, ואמר שזה יועיל לו להיות חכם גדול, והמהרש"ם היה לומד זה קצת בכל שבוע בחשאי במקום שאין רואים אותו.

פע"א נסע אבי המהרש"ם אל הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ונטל את הילד עמו, וזה היה באותן השנים שהיה דרכו של הרה"ק לשבת סגור בחדרו - שכן נהג במשך כל התקופה שהיה הרה"ק מרוזשין זי"ע חבוש בתפיסה, - אז הגיע אביו של המהרש"ם ביחד עם בנו שיברך אותו, ויהי כאשר נגע הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ביד קדשו בראש הילד, תיכף הצטעק הרה"ק בצעקה גדולה, ונחרד אבי הילד מאד,

ושאל הרה"ק להילד מה אתה לומד, עד שנתוודע שיש תחת ידו ספר של המשכילים, וזאת הרגישי הרה"ק והפסיקו מזה מאז וטיהרו מההשפעה הלא טובה, ועי"ז נתגדל אח"כ להיות המהרש"ם. (ח"א עמו' ר"ג)

מאלכסנדר זי"ע כי בני ישראל היו כל כך משוקעים בתוך טומאת מצרים עד שלא היה להם כח הדיבור ולא יכלו להתפלל כראוי, אלא צעקו מעומק ליבם "אוי ווי", וצעקה זו שמע ה' ואנחה זו היתה יקרה מאוד אצל הקב"ה. (ח"ב עמו' י"ד)

ב. במאורן של ישראל הנדפס בסוף ספר ישמח ישראל מובא "אן אינטערסאנט ווארט" בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע על הפסוק (דברים טז, טו) "והיית אך שמח", ראשי תיבות ו'היית א'ך ש'מח הוא שו"א, להורות "אז עס איז בעסער א פאלשע שמחה פון אן ערליכע מרה שחורה", היינו אף אם השמחה היא בגדר שוא, צריך להיות אך שמח, ואפילו שמחה כזו מסייעת לאדם בכל עניניו. (ח"ב עמו' רע"א)

ט"ז בשבט - הרה"ק ר' אשר צבי מאוסטראה זי"ע

בספר מעיין החכמה (בשלה ד"ה ראו) להרה"ק רבי אשר צבי מאוסטראה - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע - כתב לפרש הכתוב "ראו כי ה' נתן לכם השבת" (שמות טז, כט), שלא ידמה אדם בנפשו שהשבת ניתנה לאכול בשר ודגים וכל מטעמים, איר מיינט איר האט גוטע מאכלים קענט איר שוין צוגיין צום שבת, אלא ידע איניש בנפשיה כי ה' נתן לכם השבת לחם יומיים, היינו אהבה ויראה, זהו שבת, א גאנצער שמועס דארטן, ראו כי ה' נתן לכם השבת, צריכים לראות ולדעת מהו שבת, הדביקות בה' זה

רוסיא, שכאשר ראו שהמלחמה אינה הולכת לטובתם, שלחו מכתב אל המלך פראנץ יאזעף להודיע לו שהמצב אינו בכי טוב, החזיר להם המלך במכתב: "אז דער מוט איז פארלוירן איז די גאנצע פראנט פארלוירן".

ולמד מזה הרה"ק מלעכוויטש זי"ע דרך בעבודת השי"ת, כי הרי כל אדם יש לו מלחמת היצר, וזו היא מלחמה תמידית שאינה פוסקת כל ימי חייו, וכל עת היותו יתחדש היצר עליו במלחמות חדשות לא ינוח ולא ישקוט, ולפעמים ירגיש האדם שאינו יכול להמשיך עוד ללמוד תורה או שיש לו שאר מיני מניעות בכמה ענינים בסור מרע ועשה טוב, וצריך לדעת כלל גדול זה "אז דער מוט איז פארלוירן איז די גאנצע מלחמה פארלוירן", אז מען פארלירט דער מוט און מען איז נישט פעסט ביי זיך אז מען וועט מנצח זיין, איז אלעס פארלוירן! על כן דער עיקר דארף מען האלטן די מוט, מוט הייסט התחזקות, אין וואס פאר א מצב עס איז זאל דער מוט זיין גוט, מען זאך זיך מתחזק זיין בכל הענינים אין לערנען און אין אלע אנדערע ענינים, דער עיקר איז התחזקות, וויל אז דער מוט איז פארלוירן איז אלעס פארלוירן. (ח"ב עמו' קצ"ו)

י"ד בשבט הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע

א. בישמח ישראל (שמות או' ב') מביא מאביו הרה"ק רבי יחיאל

פנינים על פרשת בא (מלוקט מספרי אמרות טהורות)

תיבות כדאיתא בספר יצירה (פ"ד מי"ב), והיה הדם לכם לאות על הבתים - רצ"ל לפני שמוציא אדם איזה תיבה מפיו, ידום וישתוק כדי להתבונן אם צריך לומר דיבור זה או לא ואיך צריך לאומרו, פאר מען רעדט ארויס א ווארט פון מויל דארף מען עס אדורך טראכטן צו מען זאל דאס זאגן, צו עס איז גוט צו נישט, ויחשוב גם כן ווי אזוי ער זאל דאס ארויסזאגן, ואם יעשה כן יתקיים סיפיה דקרא ולא יהיה בכס נגף למשחית.

ה. הרה"ק מריזשין זי"ע פירש הכתוב, "קדש לי", מי שרוצה להתקדש לפני, אזי "כל בכור", כל אדם מישראל יהא חשוב אצלו כמו בכור וגדול ממנו, ועי"ז "פטר כל", כל מה שמוציא מפיו, יהיה "רחם בבני ישראל", אהבת ישראל, ובזה יכול להגיע להיות "לי הוא".

מענדל מבאר זי"ע עה"פ (י, כג) ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, א ידער איד האט אן אור, עס ווענדט זיך נאר וואו מ'זעצט אריין דעם אור, "במושבותם", וואו זעצט מען עס אריין...

ג. איתא במאור ושמש (ד"ה וככה) עה"פ ואכלתם אותו בחפזון (יב, יא), הרמז בזה להיות זהיר מתאות אכילה, כי ידוע שבשעה שאדם אוכל בחפזון לא ימצא באכילתו הנאה גשמית, וזהו שרמזו להם לאכול בחפזון, שלא ישב אדם לאכול בנחת ובמתינות, באקוועם, אלא בחפזון, אפגעגעסן און גאגאנגען ווייטער.

ד. און אינטערסאנט רמז איתא בבת עין (ד"ה והיה הדם) - כ"ק מו"ח צצוק"ל היה רגיל לחזור על דבריו, עה"פ והיה הדם לכם לאות על הבתים (יב, יג), פירש ד"ם מלשון דממה ושתיקה, ובתים היינו

א. הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע פירש עה"פ (י, ב) ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה', ויש להבין שהיה לו לומר וידעו כי אני ה', כי מדברים כאן על הבנים, ומבאר דבעת שהאדם רוצה להשריש דבר אמונה בלב חבריו, צריך הוא עצמו להאמין באותו דבר באמונה שלימה, ואז יהיו דבריו יוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, וזהו שאמר הכתוב, כי כדי שתוכל לספר באזני בנך ובן בנך ולהשריש בלבכם האמונה בה', צריך להיות מקודם "ידעתם" אתם בעצמכם בידיעה גמורה ואמונה שלימה כי אני ה', אז תוכלו לקבוע האמונה גם בלב בניכם.

ב. איתא בספר בוצינא דנהורא (ד"ה ולכל בני) שאמר הרה"ק הרבי רבי ברוך ממעזיבו זי"ע בשם הרה"ק רבי מנחם